

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О.О.
БОГОМОЛЬЦЯ
КАФЕДРА МЕДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ, ПСИХОСОМАТИЧНОЇ МЕДИЦИНИ
ТА ПСИХОТЕРАПІЇ

МЕТОДИЧНІ РОЗРОБКИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
**«ПСИХОЛОГІЯ ЖИТТЄВОЇ КРИЗИ ОСОБИСТОСТІ, ВМИРАННЯ
ТА СМЕРТІ»**

Автор:

канд. мед. наук Скринник О.В.

Освітній рівень другий рівень вищої освіти - магістр

Галузь знань 22 «Охорона здоров'я»

Спеціальність 225 «Медична психологія»

Завідувач кафедри медичної
психології, психосоматичної
медицини та психотерапії,
професор

О.О. Хаустова

Лекція 1. Кризові стани. Медико-психологічна допомога при виникненні кризових станів (лекційне заняття – 2 години)

План лекції:

1. Поняття кризового стану. Види криз (нормативні, ненормативні, травматичні).
2. Психологічні прояви кризових станів.
3. Медико-психологічна допомога в кризових ситуаціях.
4. Основи кризового консультування та кризової інтервенції.

Ключові поняття:

Криза, кризовий стан, нормативна криза, травматична криза, психологічна допомога, кризове консультування, кризова інтервенція, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР).

Лекція 2. Психологічні аспекти суїциду (лекційне заняття – 2 години)

План лекції:

1. Суїцид як соціально-психологічний феномен.
2. Мотиви та фактори ризику суїцидальної поведінки.
3. Психологічні особливості осіб із суїцидальними тенденціями.
4. Профілактика та психологічна допомога при суїцидальній поведінці.

Ключові поняття:

Суїцид, суїцидальна поведінка, парасуїцид, фактори ризику, превенція, кризове втручання, «суїцидальний контракт», психологічна профілактика.

Лекція 3. Психологія втрати та горювання (лекційне заняття – 2 години)

План лекції:

1. Психологія втрати: поняття, види втрат.
2. Етапи процесу горювання (модель Е. Кюблер-Росс та інші підходи).
3. Нормальне та патологічне горювання.
4. Психологічна допомога особам у стані втрати.

Ключові поняття:

Втрата, горювання, етапи горювання, заперечення, прийняття, патологічне горювання, підтримка, психологічна допомога.

Лекція 4. Психологія старості (лекційне заняття – 2 години)

План лекції:

1. Психологічні особливості пізнього віку.
2. Вікові кризи у старості.
3. Психічні та емоційні порушення в старості.
4. Психологічна підтримка людей похилого віку.

Ключові поняття:

Старість, вікова криза, геронтопсихологія, когнітивні зміни, соціальна ізоляція, сенс життя у старості, підтримуюча терапія.

Лекція 5. Психологічні аспекти вмирання та смерті

(лекційне заняття – 2 години)

План лекції:

1. Ставлення особистості до смерті на різних вікових етапах.
2. Психологічні аспекти вмирання.
3. Паліативна допомога та психологічна підтримка в кінці життя.
4. Психологія спілкування з термінально хворими пацієнтами.

Ключові поняття:

Смерть, вмирання, танатологія, паліативна допомога, термінальний стан, психологічна підтримка, гідність умирання, духовний супровід.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна (базова):

1. Черезова І.О. Психологія життєвих криз особистості : навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів] / І.О. Черезова. - Бердянськ, БДПУ, 2016. - 193 с.
2. Міщенко М. С. Психологія життєвої кризи особистості : навч.-метод. посіб. Умань : Візаві, 2020. 154 с.
3. Андрушко Я. С. Психокорекція: навч.-метод. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 212 с.
4. Кризова психологія: навчальний посібник / За заг. ред. проф. О. В. Тімченка. Харків: НУЦЗУ, 2019. 401с.
5. Туриніна О. Л. Психологія травмуючих ситуацій: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. Л. Туриніна. - К.: ДП "Вид. дім "Персонал", 2017. - 160 с. - Бібліогр.: с. 149-159.
6. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. - Київ, 2018. - 208 с.

Допоміжна

1. Психологічна допомога дитині у психотравмуючій ситуації. Методичний посібник. / Уклад. : Г.Б.Растроста . - Суми. НВВ КЗ СОППО : 2018. 64с.
2. Особистість як суб'єкт подолання кризових ситуацій: психологічна теорія і практика : монографія / за ред. С. Д. Максименка, С. Б. Кузікової, В. Л. Зливкова. - Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. - 540 с.
3. Афанасьєва Н.Є. Психологічне консультування представників кстремальних професій: теорія, методологія, практика: монографія / Н.Є. Афанасьєва. - Х.: НУЦЗУ, 2017. - 315 с.
4. Саржевський С. Н. Суїцидологія : навчальний посібник для лікарів інтернів з спеціалізації «Психіатрія» . - Запоріжжя, 2020. - 87 с.
5. Клінічна суїцидологія : підруч. для лікарів-психіатрів, лікарів-психіатрів дитячих, лікарів наркологів, лікарів психотерапевтів, лікарів-реабілітологів, мед. психологів та лікарів заг. практики - сімейної медицини / за заг. ред. : Л. М. Юр'євої, Н. О. Марути, І. В. Лінського. - Харків : Строков Д.В., 2020. - 301 с.
6. Tarbi EC, Meghani SH. A concept analysis of the existential experience of adults with advanced cancer. Nurs Outlook. 2019;67(5):540-557.
7. Heidenreich T, Noyon A, Worrell M, Menzies R. Existential Approaches and Cognitive Behavior Therapy: Challenges and Potential [published online ahead of print, 2021 Jan 4]. Int J Cogn Ther. 2021;1-26.

8. van der Vaart W, van Oudenaarden R. The practice of dealing with existential questions in long-term elderly care. *Int J Qual Stud Health Well-being*. 2018;13(1): 1508197.
9. Alavi NM, Hosseini F. Educating the Existential View to Nurses in Cancer Care: A Review. *Iran J Nurs Midwifery Res*. 2019;24(4):243-250.
10. Schulz VM, Crombeen AM, Marshall D, Shadd J, LaDonna KA, Lingard L. Beyond Simple Planning: Existential Dimensions of Conversations With Patients at Risk of Dying From Heart Failure. *J Pain Symptom Manage*. 2017;54(5):637-644.
11. Ueland V, Rortveit K, Dysvik E, Fumes B. Life after cancer treatment - existential experiences of longing. *Int J Qual Stud Health Well-being*. 2020;15(1):1838041.
12. Symanyuk E, Borisov G, Berdnikova D, Tomberg O, Ryabukhina A. Profession Loss Crisis at an Old Age: Specific Features, Factors, and Mechanisms of Coping. *Behav Sci (Basel)*. 2019;9(12):152. Published 2019 Dec 11.
13. Besharat MA, Khadem H, Zarei V, Momtaz A. Mediating Role of Perceived Stress in the Relationship between Facing Existential Issues and Symptoms of Depression and Anxiety. *Iran J Psychiatry*. 2020;15(1):80-87.
14. Quinn M, Malekzad F, Kazen M, Luckey U, Kehr H. Existential Threat: Uncovering Implicit Affect in Response to Terror Reminders in Soldiers. *Front Psychol*. 2021;12:585854.
15. Cox CR, Swets JA, Gully B, Xiao J, Yraguen M. Death Concerns, Benefit-Finding, and Well-Being During the COVID-19 Pandemic. *Front Psychol*. 2021;12:648609.
16. Grover S, Dua D, Chakrabarti S, Avasthi A. Religiosity and Spirituality of patients with severe mental disorders. *Indian J Psychiatry*. 2021;63(2): 162-170.
17. Mokline B, Ben Abdallah MA. Individual Resilience in the Organization in the Face of Crisis: Study of the Concept in the Context of COVID-19 [published online ahead of print, 2021 Jun 22]. *Global Journal of Flexible Systems Management*. 2021;1-13.
18. Liu SH, Hung JP, Peng HI, Chang CH, Lu YJ. Virtue Existential Career Model: A Dialectic and Integrative Approach Echoing Eastern Philosophy. *Front Psychol*. 2016;7:1761. Published 2016 Nov 14.

- 19.Kuchenhoff J. The pandemic crisis as a crisis of the symbolic order and psychoanalytic work regarding imaginary objects. *International Journal of Applied Psychoanalytic Studies*. 2021;18(2):149-158.
- 20.Neiders I, Dranseika V. Minds, brains, and hearts: an empirical study on pluralism concerning death determination. *Monash Bioeth Rev*. 2020;38(1):35-48.
- 21.Longbottom S, Slaughter V. Sources of children's knowledge about death and dying. *Philos Trans R Soc Lond B Biol Sci*. 2018;373(1754):20170267.
- 22.Trivate T, Dennis AA, Sholl S, Wilkinson T. Learning and coping through reflection: exploring patient death experiences of medical students. *BMC Med Educ*. 2019; 19(1):451. Published 2019 Dec 4.
- 23.Husband EM. Speaking of death. *Philos Trans R Soc Lond B Biol Sci*. 2018;373(1754):20180172.
- 24.Alvarez-Del-Rfo A, Ortega-Garda E, Onate-Ocana L, Vargas-Huicochea
- 25.Experience of oncology residents with death: a qualitative study in Mexico. *BMC Med Ethics*. 2019;20(1):93. Published 2019 Dec 5.
- 26.Chu C, Buchman-Schmitt JM, Stanley IH, et al. The interpersonal theory of suicide: A systematic review and meta-analysis of a decade of cross-national research. *Psychol Bull*. 2017;143(12): 1313-1345.
- 27.Park SC, Na KS, Kwon SJ, et al. "Suicide CARE" (Standardized Suicide Prevention Program for Gatekeeper Intervention in Korea): An Update. *Psychiatry Investig*. 2020;17(9):911-924.
- 28.Kessler RC, Bossarte RM, Luedtke A, Zaslavsky AM, Zubizarreta JR. Suicide prediction models: a critical review of recent research with recommendations for the way forward. *Mol Psychiatry*. 2020;25(1):168-179.
- 29.Turecki G, Brent DA. Suicide and suicidal behaviour. *Lancet*. 2016;387(10024): 1227-1239.
- 30.Zhong S, Senior M, Yu R, et al. Risk factors for suicide in prisons: a systematic review and meta-analysis. *Lancet Public Health*. 2021;6(3):e164-e174.
- 31.Freeman A, Mergl R, Kohls E, et al. A cross-national study on gender differences in suicide intent. *BMC Psychiatry*. 2017;17(1):234. Published 2017 Jun 29.
- 32.Spillane A, Larkin C, Corcoran P, Matvienko-Sikar K, Riordan F, Arensman E. Physical and psychosomatic health outcomes in people bereaved by suicide compared to people bereaved by other modes of

- death: a systematic review. *BMC Public Health*. 2017;17(1):939. Published 2017 Dec 12.
33. Stanley IH, Boffa JW, Rogers ML, et al. Anxiety sensitivity and suicidal ideation/suicide risk: A meta-analysis. *J Consult Clin Psychol*. 2018;86(11):946-960.
34. Stewart JG, Shields GS, Esposito EC, et al. Life Stress and Suicide in Adolescents. *J Abnorm Child Psychol*. 2019;47(10):1707-1722.
35. Niederkrotenthaler T, Braun M, Pirkis J, et al. Association between suicide reporting in the media and suicide: systematic review and meta-analysis. *BMJ*. 2020;368:m575.
36. Madsen T, Erlangsen A, Nordentoft M. Risk Estimates and Risk Factors Related to Psychiatric Inpatient Suicide-An Overview. *Int J Environ Res Public Health*. 2017;14(3):253. Published 2017 Mar 2. doi:10.3390/ijerph14030253
37. Hansson C, Joas E, Palsson E, Hawton K, Runeson B, Landen M. Risk factors for suicide in bipolar disorder: a cohort study of 12 850 patients. *Acta Psychiatr Scand*. 2018;138(5):456-463.
38. Mokkenstorm J, Franx G, Gilissen R, Kerkhof A, Smit JH. Suicide Prevention Guideline Implementation in Specialist Mental Healthcare Institutions in The Netherlands. *Int J Environ Res Public Health*. 2018;15(5):910. Published 2018 May 3.
39. Arensman E, Larkin C, McCarthy J, et al. Psychosocial, psychiatric and work-related risk factors associated with suicide in Ireland: optimised methodological approach of a case-control psychological autopsy study. *BMC Psychiatry*. 2019;19(1):275. Published 2019 Sep 6.
40. Arantzamendi M, Garda-Rueda N, Carvajal A, Robinson CA. People With Advanced Cancer: The Process of Living Well With Awareness of Dying. *Qual Health Res*. 2020;30(8): 1143-1155.
41. Campbell CS. Mortal Responsibilities: Bioethics and Medical-Assisted Dying. *Yale J Biol Med*. 2019;92(4):733-739. Published 2019 Dec 20.
42. Inbadas H, Zaman S, Whitelaw S, Clark D. Declarations on euthanasia and assisted dying. *Death Stud*. 2017;41(9):574-584.
43. Taylor P, Dowding D, Johnson M. Clinical decision making in the recognition of dying: a qualitative interview study. *BMC Palliat Care*. 2017;16(1): 11. Published 2017 Jan 25.
44. Greenwood N, Menzies-Gow E, Nilsson D, Aubrey D, Emery CL, Richardson A. Experiences of older people dying in nursing homes: a narrative systematic review of qualitative studies [published correction

appears in BMJ Open. 2018 Jun 28;8(6):]. BMJ Open. 2018;8(6):e021285. Published 2018 Jun 4.

45. Kupeli N, Candy B, Tamura-Rose G, et al. Tools Measuring Quality of Death, Dying, and Care, Completed after Death: Systematic Review of Psychometric Properties. Patient. 2019;12(2):183-197.

Інформаційні ресурси

<http://distance.dnu.dp.ua/ukr/nmmateriali/documents/lectures/crises.pdf>

<http://www.gumer.info/bibliotek/Buks/Psihol/kyubler/>

<http://www.gumer.info/bibliotek/Buks/Science/ryazantzev/index.php>

<http://www.mif-ua.com/archive/article/40708>

<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/44615/9786176150787-ukr.pdf;jsessionid=2824319CF077A6B736E2FC71020C45E0?sequence=72>